

Zestawienie bibliograficzne

Witold Gombrowicz *2024 Rokiem Gombrowicza*

Witold Gombrowicz to polski pisarz, autor licznych powieści, ale również nowel czy dramatów. Jest uznawany za jednego z najlepszych pisarzy tworzących w XX wieku.

Dzieciństwo i młodość

Pisarz urodził się 4 sierpnia 1904 roku w Małoszycach (gubernia radomska). W 1911 roku jego rodzina przeniosła się do Warszawy i to właśnie w stolicy młody pisarz pobierał pierwsze nauki. Kształcił się początkowo w Gimnazjum im. św. Stanisława Kostki, a następnie w 1927 roku ukończył prawo na Uniwersytecie Warszawskim. Po tym okresie mieszkał w Paryżu, gdzie również studiował na lokalnej uczelni. W tym czasie nawiązał intensywne kontakty z francuską młodzieżą i środowiskiem twórczym. Niedługo potem wrócił do Polski, gdzie rozpoczął aplikację sędziowską. To jednak nie fascynowało jego umysłu – porzucił fach na rzecz prób literackich, tworząc powieść pt. *Wspomnienia polskie*, którą jednak własnoręcznie zniszczył jako mało wartościową. Gombrowicz nabrał tempa w pisarstwie na przełomie lat 20. i 30., kiedy drukiem ukazywały się jego opowiadania. Pod wspólnym tytułem znane są jako *Pamiętnik z okresu dojrzewanania*. Od tamtej pory pisywał krótsze formy jak felietony czy recenzje teatralne, ukazujące się na łamach „Kuriera Porannego”. Aktywnie uczestniczył w życiu działających kół i zrzeszeń literackich, był stałym gościem bohemistycznych kawiarni. Już wtedy rozgłos przynosiła mu *Ferdydurke*.

Emigracja

II wojnę światową pisarz przeczekał na terenie Argentyny – w Buenos Aires. Mieszkał tam aż do lat 60., ale było to życie pełne biedy i nędzy. W latach 40. Podejmował wysiłki włączenia się w argentyńskie życie literackie, jednak bezskutecznie. Obejmował posady w banku.

W 1950 roku nawiązał kontakt z Paryżem, z Jerzym Giedroyciem, wydającym wówczas słynną „Kulturę”. Gombrowicz rozpoczął wówczas publikację swoich rozmaitych tekstów, od powieści w odcinkach, po krótkie eseje i felietony. Wydano wówczas jego dwie kontrowersyjne powieści – *Trans-Atlantyk* oraz *Ślub*.

Po roku 1956 książki pisarza wydano w Polsce. Cieszył się tym jednak tylko przez dwa lata, ponieważ w 1958 znów zakazano wydawania Gombrowicza. W tym okresie artysta jednak dużo tłumaczył i zdobył międzynarodowe uznanie dzięki swoim dziełom translatorskim. Do Europy Witold Gombrowicz powrócił w 1963 roku, osiadając w Berlinie Zachodnim, wbrew protestom władz komunistycznych. Ostatecznie zamieszkał na terenie Francji i do końca życia tworzył w Vence, w pobliżu Nicei. Zmarł 24 lipca 1969 roku.

Działalność twórcza

W 1966 roku pisarz był nominowany do literackiej Nagrody Nobla, jak również został laureatem Nagrodę Fundacji im. Alfreda Jurzykowskiego. W 1968 roku do Nobla nominowano go ponownie. Przegrał wówczas (choć niewielką przewagą) z Japończykiem. Gombrowicz wszystkie swoje teksty pisał w języku ojczystym, jednak ze względów cenzuralnych rodzimi odbiorcy nie mieli szansy lepiej poznać twórczości swojego rodaka. Jego dzieła tłumaczono wówczas na ponad 30 języków światowych, a głównym wydawcą

tekstów był Instytut Literacki w Paryżu. Witold Gombrowicz zasłynął przede wszystkim jako autor znakomitych powieści, z których najważniejsze to: *Ferdydurke* (1937), *Trans-Atlantyk* (1953), *Pornografia* (1960) i *Kosmos* (1965), ale także dramatów np. *Iwona, księżniczka Burgunda* (1938) oraz wspomniany *Ślub* (1953). Jednym z najistotniejszych tekstów w jego dorobku jest prowadzony w latach 1953–1969 *Dziennik*, opisujący prywatne doświadczenia pisarza.

Cenzura

W 1986 roku, po intensywnych negocjacjach i ustaleniach z przedstawicielami cenzury PRL, Wydawnictwo Literackie wydrukowało 9 tomów dzieł Witolda Gombrowicza. Sama cenzura usunęła kilka niewygodnych fragmentów z treści *Dziennika*. W latach 1992-1997 kolekcję tę uzupełniono do 15 tomów. Już w wolnej Polsce dzieła Gombrowicza były drukowane i czytane bardzo ochoczo. Na ich temat ukazała się również niezliczona ilość komentarzy krytycznoliterackich.

Cechy twórczości

W twórczości Gombrowicza najbardziej przykuwa uwagę jego zdolność do widzenia człowieka jako jednostki, umieszczonej pośród dylematów niejednokrotnie absurdalnej rzeczywistości, fatalnie zależnej od okoliczności i innych ludzi. Na kartach swoich utworów pisarz lubił polemizować z utartymi i uznanymi nurtami myśli filozoficznej i literackiej, zwłaszcza z ideą romantyzmu. Interesowały go paradoksy, z jakimi musi się zmierzyć człowiek wchodzący w świat. Sporo miejsca poświęcał również emocjonalnej naturze ludzkiej i związanymi z nią konsekwencjami. W warstwie słownej i warsztacie pisarskim wykazywał się równym geniuszem, co w warstwie semantycznej. Jego teksty obfitują w neologizmy i grę ze słowem oraz formą ogólnie.

Ferdydurke i *Pornografia* zostały sfilmowane.

a. Pozycje zwarte

1. AUTOBIOGRAFIA pośmiertna / Witold Gombrowicz; wybór, układ, oprac. Włodzimierz Bolecki. – Kraków: Wydaw. Literackie, 2002. – 373 s. : il.
2. FORMA, śmiech i rzeczy ostateczne : studia o Gombrowiczu / Jan Błoński. – Kraków: Towarzystwo Autorów i Wydawców Prac Naukowych „Universitas”, 2003. – 286 s.
3. GEBA Erosa : tajemnice stylu Witolda Gombrowicza / Olaf Kühn ; przekł. Krzysztof Niewrzęda, Maria Tarnogórska ; wstęp Włodzimierz Bolecki. - Kraków: „Universitas”, 2005. - XII, 326 s.
4. GEBA polska czyli Mistrz Gombrowicz / Anna Wyka. - Łomża: Oficyna Wydawnicza Stopka, 2006. - 85 s. : il., portr.
5. GRA w Gombrowicza / Jerzy Jastrzębski. – Warszawa: Państw. Instytut Wydawniczy. 1982 [i.e.] 1983. – 514 s.
6. GRYMASY Gombrowicza : w kręgu problemów modernizmu, społeczno-kulturowej roli płci i tożsamości narodowej / red. Ewa Płonowska-Ziarek. – Kraków:

- Towarzystwo Autorów i Wydawców Prac Naukowych "Universitas", 2001. – 362 s. ; il.
7. GOMBROWICZ a teatr / Janusz Majcherek. – Warszawa: Polska Akademia Nauk. Instytut Sztuki, 1983. – S. 187-199
 8. GOMBROWICZ filozof / wybór i oprac. Francesco M. Cataluccio i Jerzy IIIg. – Kraków: „Znak”, 1991. – 254 s.
 9. GOMBROWICZ i krytycy / oprac.. Zdzisław Łapiński. - Kraków ; Wrocław : Wydaw. Literackie, 1984. – 847 s. – (Pisarz i Krytycy)
 10. GOMBROWICZ i okolice / red. Dominika Świtkowska, Tomasz Tyczyński ; Muzeum Literatury im. Adama Mickiewicza. - Warszawa: Muzeum Literatury im. Adama Mickiewicza, 2013. - 239 s., [32] s. tabl. : il., portr.
 11. GOMBROWICZ : Ja, geniusz Tom 1 / Klementyna Suchanow. - Wołowiec: Wydaw. Czarne, 2017. - 582 s. : il., mapy
 12. GOMBROWICZ : Ja, Geniusz. Tom 2 / Klementyna Suchanow. - Wołowiec: Wydaw. Czarne, 2017. - 598 s. : il., mapy
 13. GOMBROWICZA gry z kulturą : mit, symbol, historia, tradycja / Marcin Kępiński. - Warszawa : Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne, cop. 2006. - 291 s.
 14. GOMBROWICZ w Argentynie : świadectwa i dokumenty 1939-1963 / Rita Gombrowicz . – Wrocław: Zakład Narod. im. Osslińskich, 1991.- 225 s. : faks., fot., port., rys.
 15. GOMBROWICZ w przedwojennej Polsce / Agnieszka Stawiarska. - Kraków: Wydaw. Literackie, 2002. – 312 s., [24] s. , tabl.: il.
 16. GOMBROWICZ wieczny debiutant / Janusz Margański. – Kraków: Wydaw. Literackie, 2001. – 224 s.
 17. GOMBROWICZ wobec sztuki : (wybrane zagadnienia) / Piotr Millati. – Gdańsk: „Słowo/Obraz/Terytoria”, 2002. – 372 s.
 18. HOMO transcendens w świecie Gombrowicza / Edward Fiała. - Lublin : Wydaw. KUL [Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego], 2002. – 289 s. – (Literatura Współczesna – Pisarze i Problemy; 6)
 19. JA, Ferdynand / Zdzisław Łapiński. - Kraków : Wydaw. Literackie, 1997. – 162 s. – (Syntezy, Analizy, Zbiory)
 20. JAŚNIE panicz / Joanna Siedlecka. – [Wyd. 3 poszerz. I uzup.]. – Warszawa: „Alfa-Wero”, 1977 – 333 s., [40] s. tabl. : 2 faks., fot., portr.
 21. PODGLĄDANIE Gombrowicza / Jarzębski, Jerzy. - Kraków : Wydaw. Literackie, 2001. - 246 s.
 22. Polski Kosmos: 10 esejów przy Gombrowiczu / Andrzej Falkiewicz. – [Wyd. 2]. – Wrocław: „A”, 1996, - 231 s.
 23. STRATEGIE podmiotu : „Dziennik” Witolda Gombrowicza / Katarzyna Chmielewska ; Polska Akademia Nauk. Komitet Nauk o Literaturze. Warszawa: IBL Instytut Badań Literackich PAN. Wydawnictwo, 2010. - 211 s.
 24. TANGO Gombrowicz / przeł. Rajmund Kalicki. – Kraków; Wrocław: Wydaw. Literackie, 1984. – 389 s., [56] s. tabl.
 25. WITOLD Gombrowicz i świat jego młodości / Tadeusz Kępiński. – [Wyd 3]. - Kraków: Wydaw. Literackie, 1987. – 405 s., [32] s.: faks., fot., portr.

26. WITOLD Gombrowicz lub Ateizm integralny / Salgas, Jean-Pierre . - Warszawa : "Czytelnik", 2004. - 288 s., [8] s. tabl. : il., portr.
27. WITOLD Gombrowicz : studium portretowe. [T. 2] / Tadeusz Kępiński. - [Wyd. 2 zm. i popr.]. - Warszawa : "Alfa", 1994. - 302 s.
28. WITOLD Gombrowicz: twórczość literacka / Wojciech Wyskiel. - Warszawa; Kraków: Zakład Narod. Im. Ossolińskich, 1975. - 37 s. - (Nauka dla Wszystkich)
29. WSPOMNIENIA polskie / Witold Gombrowicz. - Kraków: Wydaw. Literackie, 2002. - 242 s. - (Lekcja Literatury)
30. WSPOMNIENIA polskie. Wędrowki po Argentynie / Witold Gombrowicz. - Kraków: Wydaw. Literackie, 1999. - 338 s.

b. Artykuły

1. ARTYSTA i reszta ludzkości : "Ferdydurke" jako (przy)powieść o artyście / Stanisław Kryński // Ruch Literacki. - 2000, z. 5, s. 545-561
2. AUTO-BIOGRAFIE : Nietzsche - Gombrowicz - Barthes / Marian Bielecki // Ruch Literacki. - 2010, z.3, s.255-270
3. BAJKOPISARZ Gombrowicz / Sabina Kwak // Twórczość. - 2011, nr 11, s.64-81
4. BOSKI szelma na rauszu : archetyp trickstera w "Ślubie" Witolda Gombrowicz / Jacek Wiaderny // Twórczość. - 2018, nr 4, s. 57-61
5. DWIE "Pornografie" - Gombrowicza i Kolskiego / Emanuela Pachowicz // Polonistyka. - 2004, nr 10, s. 27-32
6. CAŁOŚĆ u Gombrowicza / Edward Fiała // Ruch Literacki. - R. 56, z. 4 (2015), s. 399-410
7. CIAŻĄCA (nie)obecność : Gombrowicz wobec wojny i Żydów / Agnieszka Dauksza // Teksty Drugie. - 2016, nr 2, s. 211-230
8. CO to jest dziennik? : wstęp do lektury dzienników Witolda Gombrowicza i Sławomira Mrożka / Szymon Wróbel ; Uniwersytet Warszawski // Pamiętnik Literacki. - 2017, z. 1, s. 5-22.
9. CZŁOWIEK nazywający się Geniusz / Leszek Bugajski // Twórczość. - 2017, nr 11, s. 99-103
10. CZŁOWIEK gombrowiczowski / Osman Firat Bas // Pamiętnik Literacki. - 2004, z. 4, s. 27-36
11. DO genezy "Ferdydurke" / Henryk Markiewicz // Teksty Drugie. - 2004, nr 6, s. 232-233
12. EROTYZM gombrowiczowski / Jean-Pierre Salgas ; tł. Tadeusz Komendant // Twórczość. - 2002, nr 7-8, s.94-104
13. "FERDYDURKE" albo porwanie / Szymon Wróbel // Twórczość. - 2022, nr 1, s. 86-98
14. GĘBA i twarz : w poszukiwaniu Gombrowicza / Katarzyna Janowska // Polityka. - 2004, nr 16, s. 74-76
15. GĘBY Gombrowicza / Krzysztof Biedrzycki ; Uniwersytet Jagielloński, Instytut Badań Edukacyjnych // Wiąż. - 2018, nr 1, s. 232-238
16. GOMBROWICZ bez fikcji: mój Trans-Atlantyk / Andrzej Zieniewicz // Twórczość. - 2019, nr 7/8, s. 83-94
17. GOMBROWICZ eschatologiczny / Edward Fiała // A Akcent. - 2002, nr 4, s. 29-36

18. GOMBROWICZ i Brandys : nieznośne piękno Włoch / Joanna Ugniewska // Zeszyty Literackie. - 2011, nr 1, s.137-141
19. GOMBROWICZ i muzyczność / Janusz Margański // Teksty Drugie. - 2005, nr 3, s. 58-65
20. GOMBROWICZ i trupy / Józef Olejniczak // A Akcent. - 2000, nr 1/2, s.156-165
21. GOMBROWICZ i Szekspir / Jerzy Jarzębski // Pamiętnik Literacki. - 2014, z.3, s. 79-91
22. GOMBROWICZ i wolność / Edward Fiała // Rocznik Towarzystwa Literackiego imienia Adama Mickiewicza. - 2000, R. 35, s. 37-52
23. GOMBROWICZ w Berlinie, czyli Gombrowicz uwikłany w historię / Magdalena Kowalska // Pamiętnik Literacki. - 2004, z. 4, s. 93-110
24. GOMBROWICZ w Buenos Aires / Teresa Kaczorowska // A Akcent. - 2020, R. 41, nr 2, s. 98-106
25. GOMBROWICZ jako postać fikcyjna w literaturze argentyńskiej / Pau Freixa Terradas, Bożena Zaboklicka // Teksty Drugie. - 2016, nr 1, s. 303-316
26. GOMBROWICZ Kronosem ocalony / Piotr Łukowski // Teksty Drugie. - 2014, nr 2, s. [349]-353
27. GOMBROWICZ pisarzem argentyńskim? / Klementyna Suchanow // Odra. - 2002, nr 3, s. 52-58
28. GOMBROWICZ: "Teatr to sex appeal pisarza" / Rita Gombrowicz ; oprac. Dorota Felman ; tł. z fr. Maria Olga Bieńka // Pamiętnik Teatralny. - 2008, z. 1/2, s. 106-116
29. GOMBROWICZ - terrain ahead / Michał Bandura // Twórczość. - 2015, nr 4, s. 139-142
30. GOMBROWICZ we współczesnej Argentynie : lektura grupy "Literal" / Ewa Kobyłecka-Piwońska // Teksty Drugie. - 2016, nr 1, s. 264-280
31. GOMBROWICZ Żuławskiego / Michał Bandura // Twórczość. – 2017, nr 7/8 , s. 199-202
32. GOMBROWICZÓW trzech / Grzegorz Wysocki // Książki. - 2015, nr 3, s. 62-65
33. GRA pod Gombrowicza / Katarzyna Chmielewska. // Teksty Drugie. - 2020, nr 2, s. 175-181
34. HOMO transcendens w "Kosmosie" Gombrowicza / Edward Fiała // Przegląd Humanistyczny. - 2001, nr 3, s. 59-78
35. J - JAK Gombrowiczowskie "ja" / Michał Ziolo // Więż. - 2018, nr 1, s. 175-179
36. JÓZEF Czapski/Witold Gombrowicz : korespondencja / odczytał i oprac. Mikołaj Nowak-Rogoziński // Zeszyty Literackie. - 2018, nr 1, s. 55-68
37. KANDYDAT do wyższości / Marcin Sendeci // Książki. - 2017, nr 3, s. 26-28
38. KAŻDY ma swoją Itakę : Bobkowski i Gombrowicz : dwa Dzienniki, dwie wolności / Dorota Walczak // Roczniki Humanistyczne. - T.60, z.1 (2012), s.212-232
39. KOGO Gombrowicz ukrył na brygu Banbury? / Włodzimierz Bolecki // Teksty Drugie. - 2023, nr 4, s. 52-77
40. KOSMOS powtórzeń Witolda Gombrowicza / Anna Czabanowska-Wróbel // Teksty Drugie. - 2005, nr 3, s. 79-90
41. LISTY do Jerzego Pietrkiewicza / Witold Gombrowicz ; wprowadz. Tul'si Kamila Bhambry // Teksty Drugie. - 2011, nr 1/2, s.313-328
42. LISTY Witolda Gombrowicza do Leo Lipskiego / Piotr Sadzik // Teksty Drugie. - 2020, nr 6, s. 387-409
43. MIŁOSZ jako krytyk Gombrowicza / Aleksander Fiut // Teksty Drugie 2005, nr 3, s. 91-99

44. MISTYFIKACJE, fikcje, atrakcje... : prawda w przebraniach Witolda Gombrowicza / Ilona Michno // Acta Universitatis Wratislaviensis, Prace Filozoficzne. - 2003, nr 41, s. 67-76
45. NA "Kontynencie z Trzeciego Dnia Stworzenia" : Gombrowicz i Keyserling / Aleksander Fiut // Ruch Literacki. - 2005, z. 2, s. 167-181
46. NIEBEZPIECZNE związki, czyli romans Tadeusza Konwickiego z Witoldem Gombrowiczem / Marian Bielecki // Pamiętnik Literacki. - 2007, z. 3, s. 75-92
47. O POCZĄTKACH i perspektywach psychoanalitycznej interpretacji literatury : Gombrowicz w optyce Freuda i Fromma / Edward Fiała // Pamiętnik Literacki. - 2001, z. 4, s. 75-96
48. PRZECIWKO śmierci : "Dzienniki" Witolda Gombrowicza / Anna Maria Dąbrowska // Acta Universitatis Wratislaviensis, Prace Literackie. - 2000, T. 37, s. 191-205
49. RODZINA jako źródło cierpień : o motywie rodziny w twórczości Witolda Gombrowicza / Agnieszka Kowalczyk // Pamiętnik Literacki. - 2004, z. 4 s. 75-92
50. ROZMOWA z Ritą Gombrowicz / oprac. Karolina Bykowska, Stanisław Bereś // Teksty Drugie. - 2005, nr 3, s. 138-151
51. SEKRETNA „autobiografia” / Jarosław Klejnocki // Focus Historia. - 2016, nr 2, s. 72
52. SPRAWA Gombrowicza (za granicą) / Magdalena Miecznikowska // Pamiętnik Literacki. - 2004, z. 4, s. 111-135
53. ŚWIAT Gombrowicza między paradygmatami / Lidia Wiśniewska // Pamiętnik Literacki. - 2004, z. 4, s. 57-74
54. "WĘDRÓWKI po Argentynie" Witolda Gombrowicza : "zawsze obcy"? / Aleksandra Naróg (Uniwersytet Jagielloński) // Teksty Drugie. - 2022, nr 3, s. 403-427
55. WITOLD Gombrowicz - biografia romantyczna? / Stanisław Stabro // Twórczość. - 2001, nr 3, s. 55-70
56. WITOLD Gombrowicz : sceny w przestrzeni nieeuklidesowej / Maria Zadencka // Teksty Drugie. - 2009, nr 3, s. 63-84
57. WITOLD Gombrowicz wśród Czechów / Krystyna Kardyni-Pelikánová; tł. Izabela Ślusarek // Przegląd Humanistyczny. - 2015, nr 2, s. 139-151
58. "TEN biedny Itek! Taki zblazowany! Pozyje!" : Gombrowicz jako pozer / Ewa Kobyłecka-Piwońska // Teksty Drugie. - 2020, nr 6, s. 295-308
59. TRZEJ muszkietierowie: Witkacy, Schulz, Gombrowicz / Szymon Wróbel // Twórczość. - 2005, nr 9, s. 61-90
60. ZDZIERANIE i zakładanie masek : Stanisław Dygat i Witold Gombrowicz / Marian Bielecki ; Uniwersytet Wrocławski // Pamiętnik Literacki. - 2017, nr 4, s. 15-39

Wybór i opracowanie: Beata Kłos, Violetta Józwik